

ПУТІВНИК ДЛЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Звєкова Вікторія, кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувачка кафедри загальної педагогіки і
спеціальної освіти Ізмаїльського державного
гуманітарного університету.

1. Дитина з порушенням зору

Дітей з порушеннями зору поділяють на дві групи з психолого-педагогічних позицій:

I група. Сліпота – різко виражений ступінь аномалії розвитку і порушень зорового аналізатора, при якому стає неможливим або дуже обмеженим зорове сприймання дійсності внаслідок відсутності зору або глибокого порушення гостроти центрального зору (від 0 до 0,4), чи звуження поля зору (до 10°-15°) при більш високій гостроті зору. Такий розлад зору призводить до інвалідності.

II група. Діти зі зниженим зором – це діти, які мають захворювання очей, що викликає стійке зниження гостроти зору (від 0,05 до 0,4 на оці, що краще бачить, з використанням засобів корекції), або зі звуженням поля зору до 20° від точки фіксації.

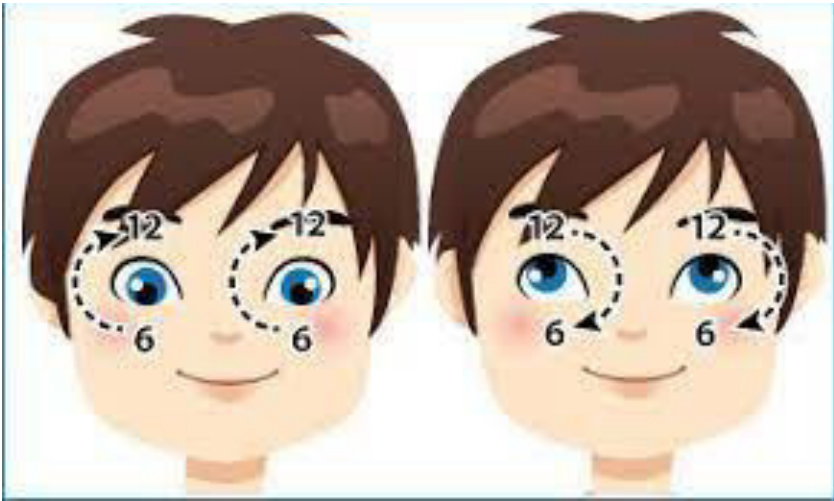
Вправи для покращення зору

Вправа 1. Основна вправа. Швидко моргаємо очима, ніби метелик махає крилами. Не жмуртеся, а розслаблено швидко-прешвидко моргайте, робіть легке моргання самими повіками. Таке моргання дуже їм добре розслабляє м'язи очей. Назвемо цю вправу «Моргаємо». Її ми будемо виконувати після кожної подальшої вправи.

Вправа 2. «Моргаємо одним оком». Швидко моргаємо по чергово то правим то лівим оком.

Вправа 3. Малюємо очима циферблат годинника. Подумки представляємо великий годинник, на якому перенісся – початок стрілок. Тепер по колу дивимося на циферблат: дванадцять годин, три години, шість годин,

десять і так далі. Виконуємо вправу змінюючи напрямок очей, за годинниковою та проти годинникової стрілки.



Вправа 4. Вправа «Каскад цифр». Дорослий записує цифровий ряд чисел, дитина хвилину дивиться на ці цифри і запам'ятовує. Потім зошит закривається, а дитина повинна відтворити цей ряд чисел в такій же послідовності. Спочатку треба починати з кількох цифр, а потім кількість їх поступово збільшується.

Список цифр:

49

493

4937

49375

493751

Вправа 5: «Пальмінг» Повертаємо долоні назустріч одна одній, накривши пальцями лівої руки, пальці правої під прямим кутом. Кладемо складені долоні на закриті очі так, щоб вони були по центру долоней. Очі міцно закриті долонями, світло не падає. Спокійно відкривайте і закривайте очі в повній темноті. Цю вправу виконуємо 1 раз через кожну годину по 5- 7 хв. «Моргаємо двома очима».

2. Дитина з порушенням слуху

Групи дітей відповідно до ступеня порушення слухової функції і часу виникнення відхилення

Глухі. Діти з цілковитою відсутністю слуху або його значним зниженням, за якого сприймання, розпізнавання і самостійне оволодіння усним мовленням (спонтанне формування мовлення) є неможливим. Залишковий слух у дитини дозволяє їй сприймати окремі інтенсивні звуки, фонемі, які вимовляються надзвичайно голосно біля вушної раковини. При глухоті самостійне сприймання розмовного мовлення є неможливим. Діти можуть сприймати розмовне мовлення за допомогою слухового аналізатора лише при слухопротезуванні.

Зі зниженим слухом (слабочуючі). Діти зі зниженим слухом (слабочуючі) – це діти з частковою недостатністю слуху, що дозволяє їм самостійно накопичити певний словниковий запас (часто неповний, дещо спотворений), оволодіти певною мірою граматичною будовою мовлення, його лексичною стороною, але в цілому призводить до яскраво виразних порушень мовленнєвого розвитку.

Пізнооглухлі. Пізнооглухлі – це люди, які втратили слух у віці, коли їхнє мовлення було більшою або меншою мірою сформоване. Рівень збереженості мовлення залежить від віку, в якому дитина втратила слух, розвитку її мовлення та умов, за яких формується особистість дитини.

- **Жестова мова:** Навчання базових жестів та знаків жестової мови може полегшити комунікацію дитини.

- **Впізнавання звуків:** Використовуйте предмети з різними звуками (наприклад, дзвінок, тріскачка, дзеркальце) і навчіть дитину розрізняти їх.

- **Музичні ігри:** Грати на музичних інструментах, відчувати вібрації від музики, розвиває відчуття ритму та мелодії.

- **Ігри зі словами:** Грати в ігри, які розвивають навички читання та вимови, може бути корисним для розвитку мовлення.

- **Ігри з розвитку слуху:** Використовуйте аудіозаписи з різними звуками та попросіть дитину визначити їх. Це може допомогти у поліпшенні сприйняття звуку.

Завжди важливо адаптувати вправи до індивідуальних потреб та можливостей кожної дитини. Розгляньте співпрацю з фахівцем, таким як логопед або вчителем для навчання дитини з порушенням слуху.



3. Дитина з порушенням інтелектуального розвитку

Дитина з порушенням інтелектуального розвитку – це дитина, яка має обмежені пізнавальні можливості, що проявляються в уповільненні темпу розвитку, зниженні розумових здібностей, труднощах у навчанні та усвідомленні навколишнього світу. Крім того, такі діти можуть мати проблеми з емоційним регулюванням, поведінкою та соціальними взаємодіями.

- **Створення кольорових браслетів:** Дитина може створювати браслети з різнокольорових намистинок або паперових ниток. Ця вправа сприяє розвитку координації рухів та креативності.



- **Сортування за кольорами і розмірами:** Запропонуйте дитині сортувати предмети (наприклад, кольорові кнопки або блоки) за кольорами та розмірами. Ця вправа розвиває спритність та логічне мислення.



- **Виготовлення власної історії:** Заохочуйте дитину створювати власні історії, малюючи картинки або використовуючи фотографії з магазинів і газет. Вона може розповісти про події на картинках та вигадувати дії персонажів.

- **Робота з ліпленням або моделюванням:** Ліплення з глини, маси або інших матеріалів сприяє розвитку дрібної моторики та творчості. Дитина може створювати фігурки, тварин, або навіть пейзажі.

- **Побудова міні-лабіринту:** За допомогою картону, стрічок та інших доступних матеріалів, дитина може створити міні-лабіринт і вести кульку через нього. Ця вправа розвиває просторову уяву та планування рухів.

4. Дитина з труднощами у навчанні



Дитина з труднощами у навчанні – це дитина, яка має проблеми з освоєнням певних навчальних завдань. Діти з труднощами у навчанні часто відчувають розчарування, невпевненість у собі та відставання від однолітків. Вони можуть також мати проблеми з адаптацією в школі та в суспільстві. Важливо, щоб діти з труднощами у навчанні отримували своєчасну діагностику та допомогу. Існує ряд методів лікування, які можуть допомогти дітям подолати свої труднощі та досягти успіху в навчанні.

- **Пазли та головоломки:** Збірка пазлів та вирішення головоломок допомагає розвивати логічне мислення, уяву та роботу з рукою. Різні рівні складності можуть бути використані в залежності від потреб дитини.

- **Малювання та розфарбовування:** Малювання картин та розфарбовування малюнків сприяють розвитку дрібної моторики та креативності. Дитина може експериментувати з різними кольорами та матеріалами.

- **Використання конструкторів та маніпулятивних іграшок:** Гра з конструкторами, такими як LEGO, або маніпулятивними іграшками сприяє розвитку дрібної моторики, логічного мислення та творчості.

- **Вишивка на картоні:** Ця вправа сприяє розвитку точності та уваги. Дитина може вишивати малюнки на картоні за допомогою ниток та голки.

- **Гра в рольові ігри:** Гра в рольові ігри стимулює уяву та соціальні навички. Дитина може втілювати різні ролі та створювати власні історії.

5. Дитина із синдромом Дауна

Діти з синдромом Дауна – це діти, які народжуються з додатковою хромосомою 21. Цей стан викликає ряд фізичних і розумових особливостей, включаючи:

- Мозкову гідроцефалію – накопичення рідини в мозку

- Знижений м'язовий тонус
- Затримку розумового розвитку
- Зменшення розміру черепа
- Особливі риси обличчя

Діти з синдромом Дауна можуть мати різні рівні інтелектуальних здібностей. Деякі діти можуть навчатися і розвиватися так само, як і їхні однолітки, тоді як інші потребують додаткової підтримки.

- **Ігри з молотком.** Б'ючи по предметах іграшковим молотком, дитина розвиває точність рухів рук, набуває стабільність корпусу і плечей. Існують різні іграшки подібного типу: музичні, конструктори, стукалки. (Вправи на координацію).

- **Пальчикова гімнастика,** яка сприяє підвищенню тактильної чутливості і розвитку необхідної рухливості і

гнучкості пальців. Дитина із задоволенням буде виконувати пальчикові вправи, повторюючи за батьками, вчителями особливо, якщо ці вправи супроводжуються віршованим текстом. (Розвиток дрібної моторики).

- **Малювання пальчиками.** Можна малювати пальчиками в спеціальних розмальовках. Дуже подобається дітям робити відбиток своєї долоні або ніжки. Ви можете разом з дитиною малювати пальчиком по розсипаній манній крупі, розлитому на підносі йогуртові або кремом для гоління. Можна, наприклад, намалювати що-небудь крейдою на дошці і попросити дитину стерти це пальчиками. (Робота з гіперчутливістю).

- **Діставати з води іграшки:** спочатку руками, сачком або ложкою, потім – вудкою. (Розвиток дрібної моторики).

- **«Чарівний мішечок»** – розвиває і активізує мову дітей. У мішечок покласти іграшки тварин. Попросити дитину витягнути з мішечка тварини. «Ой! А кого ти дістав? Кішечку. А як вона каже? М'яу. Повтори».

6. Дитина з розладами аутистичного спектру (РАС)

Дитина з розладами аутистичного спектру (РАС) – це дитина, яка має порушення нейророзвитку, які впливають на її здатність до спілкування, соціальної взаємодії та поведінки. РАС є спектром, який означає, що симптоми можуть сильно відрізнятися від дитини до дитини. РАС зустрічається у людей різного віку, раси, етнічної приналежності та соціального статусу. Точна причина РАС невідома, але вважається, що це результат взаємодії генетичних і середовищних факторів. РАС не є хворобою, це стан, який є частиною того, хто є дитиною. Діти з РАС можуть вести повноцінне і продуктивне життя з підтримкою та заохоченням.

Вправа для долоньок і пальців «Закрий – відкрий»

Опис вправи: Дорослий допомагає дитині стулити кулачок і відкрити його.

Час виконання: 30 секунд на кожну руку.



Масаж обличчя долонею

«Дощик»

Опис вправи: Делікатно постукуємо кінчиками пальців по обличчю, називаючи його частини.

«Гусачок»

Опис вправи: Легенько пощипуємо, називаючи частини обличчя.

«Кішечка»

Опис вправи: Погладжуємо частини обличчя долонею, називаючи їх.

Час виконання: Від 15 секунд до 1 хвилини. Час збільшуємо поступово.



Водіння очима за предметом

Опис вправи: Саджаємо дитину і сідаємо навпроти неї. У руці дорослого знаходиться іграшка (або інший предмет), який цікавить дитину. Просимо дитину, щоб вона водила поглядом за тою іграшкою. Іграшку рухаємо вниз, вгору, вбік по скошеній лінії, по колу, крутимо нею вісімку.

Час виконання: 30 секунд – 1 хвилина. Час збільшуємо поступово.

Показ картинок «Кольори»

Опис вправи: У будь-який зручний час посадити дитину перед собою. Показувати картки по черзі і називати колір: «червоний», «жовтий», «зелений», «синій» (без будь-яких інших пояснень, конкретно: «червоний» і т. д.).

Наступний раз показувати картку іншою стороною, де записано назву кольору (друковане слово, напр. «червоний»). Виконання вправи повторюється багаторазово.

Час виконання: Сприймання кожної картинки 3-5 секунд.



Вправа «Відкрий-закрий»

Опис вправи: Підготуйте кілька невеликих ємностей – коробочок, футлярів, баночок, які закриваються різними способами. Сховайте туди дрібні предмети і попросіть дитину дістати їх. Якщо вона не впорається з першого разу – наочно продемонструйте, як потрібно відкривати ємності.

7. Дитина з ДЦП

- **Малювання та розфарбовування:** Завдання для малювання та розфарбовування сприяють розвитку дрібної моторики. Діти можуть малювати лінії, кольорові об'єкти, або виконувати точкові завдання. Це також сприяє розвитку уяви та креативності.

- **Масова глина:** Використання масової глини допомагає розвивати силу та координацію рук. Діти можуть створювати різноманітні фігурки, об'єкти та форми за допомогою глини.

- **Збірка пазлів:** Збірка пазлів розвиває логічне мислення та допомагає покращити рухову координацію. Вибирайте пазли з відповідним рівнем складності для дитини.

- **Використання рукавичок та маніпулятивних іграшок:** Робота з рукавичками, ляльками або іграшками, які вимагають різних рухів пальцями, сприяє розвитку дрібної моторики та артикуляції.

- **Гра у конструктори:** Конструктори, такі як LEGO, допомагають дітям розвивати логічне мислення та творчість, а також поліпшують координацію рук.

8. Дитина з синдромом дефіциту уваги та гіперактивністю (СДУГ)

- **Вправа 1: «Смачний лід».** Дитині пропонують повільно і вдумливо розсмоктувати шматочки льоду. Це допомагає розслабити м'язи мови та покращити артикуляцію.

- **Вправа 2: «Будь-яка тварина».** Дитині пропонують вибрати будь-яку тварину і показати її, використовуючи міміку та жести. Це допомагає розвивати уяву та творчість.

- **Вправа 3: «Рибки».** Дитині пропонують розкрити долоню і розставити пальці. Потім вона по черзі згинає пальці, починаючи з великого. Це допомагає розвивати дрібну моторику та координацію.



- **Вправа 4: «Замок».** Дитині пропонують зімкнути руки в замок. Потім вона по черзі розводить і з'єднує пальці, починаючи з великого. Це допомагає розвивати дрібну моторику та координацію.



- **Вправа 5. «Ліплення».** Дитині пропонують ліпити з пластиліну, глини або іншого матеріалу. Це допомагає розвивати дрібну моторику та творчість.

9. Дитина з порушенням мовлення

- **Вправа 1. «Годинник».** Рот відкрити, висунути язик і рухати ним вліво – вправо. Слідкувати за тим, щоб язик не облизував губи.

- **Вправа 2. «Смачне варення».** Висунути широкий язик, облизати верхню губу і схвати язик. Повторити 10-15 разів.
- **Вправа 3. «Парканчик».** Усміхніться без напруження, щоб було видно верхні і нижні зуби. Утримувати в такому положенні 10-15 сек. Виконувати 10-15 разів.

- **Вправа 4. «Лопатка».** Витягнути зімкнені губи вперед. Утримувати в такому положенні 10- 15сек. Виконувати 10-15 разів.

- **Вправа 5. «Посмішка».** Утримувати губи в посмішці 10-15 сек. Намагатись не показувати зуби. Виконувати 10-15 разів.

Список використаних та рекомендованих джерел:

1. Давиденко Г. В. Особливості організації освітнього процесу для осіб з інвалідністю у вищих навчальних закладах країн Європейського Союзу. Вісник Національного авіаційного університету: зб. наук. пр. Київ: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2015. Вип. 6. С. 65-71.
2. Дегтяренко Т. М., Вавіна Л. С. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Суми: Університет. кн., 2018. 301 с.
3. Діти з особливими потребами в освітньому просторі України: бібліографічний покажчик / КЗ «ЗОУНБ» ЗОР; [уклад.: Ю. Щеглова, М. Маслово, Г. Мацієвська]. Запоріжжя: ФОП Мокшанов В. В., 2017. 256 с.
4. Дослідження якості інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами. Грудень 2020 – січень 2021. Міністерство освіти і науки України: офіц. вебсайт. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvnenavchannya/2021/04/02/Doslidzhennya_yakosti_inklyuzyvnoyi_osvity_1_02_04.pdf
5. Інклюзивна освіта. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України: вебсайт. URL: http://ispukr.org.ua/?page_id=331 Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні: тренінгові модулі. Київ, 2011. 132 с.
6. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: [монографія]. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
7. Софій Н. З. Організаційно-педагогічні умови інтегрованого супроводу учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному навчальному закладі: дис. ... канд. педаг. наук. Київ, 2017. 211 с.